

A szervezési módokkal kapcsolatban összefoglalóan megállapítja: "...az egységesség és differenciáltság együttes megvalósítása a célok, követelmények felé vezető úton a közös és a differenciált tanulási feltételeket biztosító tanítási-tanulási szakaszok váltakozó, illetve párhuzamos szervezését teheti szükségessé" (125. oldal). A szakirodalomban ritkán szereplő párhuzamos óraszervezéshez szükséges sajátos tervező, irányító és értékelő munka lényeges elemeinek összefoglalása, illetve a tanároktól leggyakrabban hallható kérdések, problémákra adott válaszok külön értékei a könyvnek.

A könyv végén található irodalomjegyzék alapul szolgálhat az érdeklődőknek a témában való további elmélyedéséhez.

Nádasi Mária munkája a gyakorló pedagógusok és az elméleti szakemberek körében egyaránt érdeklődésre tarthat számot, jó szívvel ajánlom továbbá a tanárképző intézmények hallgatóinak és oktatóinak a didaktika tanulásához, illetve oktatásához.

Bartal Andrea

PEDAGÓGIAI MÉRÉSEK TOLNA MEGYÉBEN.
MATEMATIKAI ÉS ANYANYELVI KÉPESSÉGEK

Szerkesztette: CSIZMAZIA SÁNDOR

Szekszárd, 1986. Tolna Megyei Pedagógiai Intézet. 160 oldal

A Tolna Megyei Pedagógiai Intézet megyei pedagógiai mérésekkel foglalkozó kiadványsorozatot indított e füzettel. Kiss Árpád szavait választották mottóul: "...csak a tények pontos ismerete teszi lehetővé az előrejelzést, a folytonos javításokhoz vezető döntéseket". A megye pedagógusainak kívánának segíteni a mérések közreadásával, mert "pedagógiai programunk, teendőink meghatározásához tudnunk kell, hol tartunk, mik az eredményeink és melyek munkánk hiányosságai" — írja Werner András az előszóban.

A pedagógiai intézeteknek feladata, hogy nyomon kövessék a hozzájuk tartozó intézményekben az eredményeket, megismerjék és elemezzék a tanulónak a különböző tantárgyakban elért teljesítményeit. Ennek alapján a helyi pedagógiai irányítás, a szakfelügyelők empirikus úton nyert tapasztalatai és az egzakt teljesítménymutatókból kiindulva objektívebben tudja megszervezni a megye, a város, a kerület nevelés-oktatásügyét.

Az első kiadványban a matematikai és az anyanyelvi képességek vizsgálatának folyamatát és eredményeit adták közre. Pontosán megfogalmazták a tervezett méréssorozat célját:

1. megismerjék a tanulók képességeinek színvonalát,
2. figyelemmel kísérjék az egyes képességek alakulását befolyásoló tényezőket,
3. a különböző képességek megyei standardjának megállapítása,
4. szakmai segítség a helyi mérések lebonyolításához,
5. reális valóságra épülő továbbképzési rendszer létrehozása,
6. az egzakt módszerek szakszerű alkalmazásának elsajátítása a mérések lebonyolítása és elemzése közben.

A világosan megfogalmazott cél érdekében aprólékosan ismertetik a mérés előkészítését, lebonyolítását, a feldolgozási szisztémát, hogy a mérésmetodikában járatlanabb pedagógus is pontosan végigkövethesse a vizsgálatot, elvégezhesse saját tanítványai körében a méréseket, s az eredményeket összevethesse a megyei — esetenként az országos — átlagokkal.

Ismertetik a korrekt mintavételt, amely reálisan reprezentálja a teljes megyei populációt. A méréseket 23 negyedikes, 19 hatodikos, 20 nyolcadikos, 8 gimnáziumi, 9 szakközépiskolai és 12 szakmunkásképző intézeti harmadik osztályban végezték. Összesen 903 gyermek oldotta meg a feladatokat. Ez kb. a megye felsorolt osztályaiba járó tanulók egyharmada.

A mérőeszközök zömét már elvégzett mérésekből (OPI — TOF, Báthory IEA, Zsolnai) válogatták, a többit a megye szakfelügyelői állították össze. Minden feladatlap, a tanárnak szóló utasítással, a feldolgozási útmutatóval és a javítókulccsal együtt megtalálható a mellékletben. (Néhány hiba csúszott a feladatokba. Pl.: matematika 6. osztály 9. feladatban hiányzik a tizedesvessző, a 20. feladatban hiányzik a helyes megoldás, a javítókulcsban a helytelen D választ jelzik.)

Az elemzés nagyon alapos, készítői törekszenek a számok mögé nézni.

Először a matematika eredményeit veszik számba. Számomra zavaró, hogy a teljesítmények százalékos kimutatása helyett, illetve mellett teljesítménypontokat számoltak ki. A százalék sokkal szemléletesebb, az ábráról ezt lehet leolvasni. A táblázatokban viszont a teljesítménypontok szerepelnek. Itt feltétlenül ismertetni kellett volna minden esetben az elérhető maximális teljesítménypontot, mert ez változó.

Megdöbbenően alacsony a negyedik osztályosok matematikai teljesítménye, csupán 46%. Nagyon gyenge eredményt nyújtottak a számegyenesen való tájékozódásban, a becslésben, a nyitott mondatok, az összetett szabályjáték, a te-

rület befedése és a szöveges feladatok megoldásában. A falusi gyerekek teljesítménye mindig alacsonyabb a városiakénál, de szinte párhuzamosan ugyanazok a feladattípusok sikerültek jobban, illetve rosszabbul, mint a városiaknak.

A teljesítmények 8. osztályig nőnek (46%, 59%, 73%), majd a középiskolák harmadik osztályában csökkennek, a szakközépiskolában 38%, a szakmunkásképző intézetekben 39,5%-ra esnek vissza. Elgondolkodtató, hogy a gimnáziumokba a legjobbak mennek, s mégis a nyolcadikos 73%-os teljesítmény a válogatottak esetében 61%-ra süllyed.

Részletesen elemzik a 6. és a 8. osztálynak adott 40 feladat megoldását, amelyeket az OPI-TOF vizsgálatból vettek át, így az IEA standardokkal össze tudták hasonlítani saját megyéjük eredményeit. A 6. osztályban a többség alul-, a 8. osztályokban felülteljesített Tolnában.

Az alacsony TOF matematikai eredmények és a Tolna megyei adatok elgondolkodtatják az olvasót, hogy a mérések feladatai vajon azt mérik-e, amit tanítunk az iskolákban. Nincs jogunk kételkedni, hiszen az OPI Értékelési Központ állította össze, és végezte a TOF vizsgálatot. Akkor a pedagógusok, a tankönyvek oldaláról merül fel a kérdés: vajon úgy tanítják-e feladatmegoldásokat, a jártasságokat, ahogy azt elvárja a tanterv. Vagy folyamatos-e a megtanultak ismétlése, gyakorlása? Az alacsony szintű eredmények azt jelzik, hogy ez a folyamat valahol nem illeszkedik össze.

Azoknak a feladatoknak a teljesítményeit, amelyeket több évfolyamban elvégeztek, összehasonlították. Mindenütt kiszámolták a szignifikancia-próbákat is.

Az anyanyelvi képességek közül a hangos olvasást, az olvasásmegértést, az olvasás gyorsaságát, a tollbamondást és a hibajavítást vizsgálták azonos mérőeszközökkel.

Pontosan meghatározott mutatók szerint ítélték meg a tanulók felkészülés nélküli hangos olvasását. "Viszonylag nem nehéz feladatnak" nevezik az elemzők. Pedig valójában az. A felkészülés nélküli felolvasás nem könnyű, különösen ha külön teremben, mérési biztosok előtt, egyenként kell hangosan olvasni, s azt magnóra rögzítik. Akiknek kenyerre a felolvasás (színészek, bemondók), elolvassák többször is a szöveget — tehát felkészülnek, ha nem értik, megbeszélik valakivel, utánanéznek —, mégis előfordul egy-egy "baki". Negyedik osztályban nem tantervi követelmény, magasabb osztályokban meg nem gyakorolják. Ezt a teljesítményt különösen befolyásolja a gyermek személyisége (extrovertált vagy introvertált, szorongó). "Nincs hibátlan teljesítményt nyújtó évfolyam" — állapítják meg a szerzők.

A vizsgált tanulók többségének átlagos az olvasásmegértése, csak a gimnazisták és a szakközépiskolások kerültek a fejlett kategóriába. A megértést az IEA és a TOF vizsgálatokban, így Tolna megyében is kizárólag feleletválasztós teszttel mérték. Mindig elgondolkodtat, hogy elegendő-e csupán egyféle feladattípussal mérni. A tanulók tanulmányaik során számtalan más módon adnak számot a megértésről (lényegkiemelés, önállóan megfogalmazott válasz stb.).

Az olvasásgyorsaság-vizsgálat szerint a tolnaiak "jócskán lemaradtak az országos átlagtól". A szakmunkásképző intézetek tanulói lassú minősítést értek el, a többi csoport átlagos.

A nem nehéznek minősített tollbamondást legtöbb hibával a negyedikesek, legkevesebb hibával a gimnazisták írták le. Mivel azonos szöveget diktáltak minden mintában, összehasonlították az eredményeket, s megállapították, hogy "egyetlen évfolyam sem tudta hibátlanul leírni".

Az azonos szövegű hibajavítás területén sem elégedettek az elemzők. "Az eredmények minden évfolyamon elmaradnak az elérhetőtől" — összegzik a nyelvi képességekre vonatkozó teljesítményekről szóló áttekintést.

A feltárt eredmények és hiányosságok alapján hasznos, kritikus megjegyzéseket fogalmaznak meg a tanterv anyanyelvi követelményeiről, talán a most folyó tantervi korrekció figyelembe veszi ezeket is.

Érdekes a tantárgyak, illetve a vizsgált képességek között feltárt korreláció. A tollbamondás és a hibajavítás között legnagyobb a korreláció mind a hat mintában. A kapott szoros vagy kevésbé szoros kapcsolatok alapján reálisan fogalmazzák meg a megye pedagógusainak feladatait.

A teljesítményeket "a szociális háttér tükrében" is vizsgálták. Ilyen összefüggéseket állapítottak meg: "a matematikai teljesítmények szorosabb összefüggést mutatnak a szociális háttérrel, mint a magyar teljesítménnyel... ez ... az általános iskolára érvényes". "A matematikai teljesítményt a 8. osztályban befolyásolja leginkább a családi háttér." (Talán a továbbtanulás miatt?) Az egzakt mutatók mögött valódi pedagógiai okokat próbálnak feltárni, amelyek megszabják majd a feladatokat.

Kuriózusként említik, hogy adatokat kaptak cigány, szemüveges, balkezes, hormonálisan kövér, beszédhibás tanulókról is, de messzemenő következtetéseket nem vonnak le, mivel a rész minta minimális.

A befejezésben az eredmények szórását ismertetik. "Az adatok bizonyítják, hogy a mért osztályok szélsőségesen heterogének. Ennek csupán egy magyarázata lehet: a pedagógus kollégák valamennyi évfolyamban elsősorban ún. frontális osztálymunka keretében fejlesztik a tanulókat" — írják a szerzők.

A feladat szerintük a differenciált tanulásirányítás széles körű alkalmazása. További sürgető teendőként a következőket jelölik meg: "jól kidolgozott programokra, teljes részletességgel kidolgozott tanítási stratégiák kimunkálására lenne szükség"; "meg kellene határozni az egyes osztályok követelményeit is, ezeknek a követelményeknek pedig a tananyagból kellene »kinőniük«, azt kellene leképezniük".

Meg is kérdezik: "mindezt ki végezze el?". A vizsgálat tapasztalatai alapján felelnek is a kérdésre. "Az OPI tantervfejlesztő (korrigáló) munkája mellett is szükség van a... helyi fejlesztési tervekre. Ennek alapján számtalan taneszközt, tanítási eljárást, módszert stb. lehetne kimunkálni." Így részt venne minden egyes pedagógus a fejlesztési munkákban, hiszen "a tevékenység fejleszti a személyiséget" — írják. Ha minden gyakorló pedagógus törekedne a problémák megoldására, hamarabb lehetne eredményt elérni. Ebben kíván Tolna megye példát mutatni.

A Csizmažia Sándor irányította munkában közreműködtek: Gubicza Lajosné, Molnár Géza, Pukli Éva, Szvath Imréné, Ványi Lászlóné — a Tolna Megyei Pedagógiai Intézet munkatársai és Bognár Vendel, Kovács Lászlóné, Molnár Józsefné, Nagy Andorné, dr. Szenczi Lászlóné, Török Miklós szakfelügyelők.

Petriné Feyér Judit

PATRIARCHÁTUS, PÁRT, NÉPESSÉG ÉS PEDAGÓGIA

Ed. by E. B. GUMBERT

Center for Cross-cultural Education. Atlanta, Georgia, 1985.

Georgia State University. 104 p.

Többféle rendezővel gyűjthet köteté tanulmányokat. E könyv esetében az összehasonlító pedagógia módszere a közös. Az angolszász olvasókat feltételező kiadvány kuriózumként kínálja az afrikai, a kínai—vietnami és a szocialista országokbeli fejlődési és köznevelési tényezőket vizsgáló írásokat. A kötet címe is az említett térségek fejlődési, népesedési és közoktatási problémáinak összefüggéseire utal. Sok statisztikai adattal, összehasonlító táblázattal, számszerűsítve próbálják a tanulmányok szerzői felvázolni a vizsgált országokra jellemző fejlődési vonalakat és az ezekhez kapcsolódó köznevelési mutatókat.